

BITÓ LÁSZLÓ

*Megkísértés**

– Tibor, Tibor! Nem bírom ezt a rohadt karburátort egyedül visszatenni – kiáltott oda nekem táborunk sofőrje, Kefe, olyan hangosan, hogy a szögesdrótos kaput őrző ügyeletes tiszt is hallja, és ne küldjön vissza barakkomba.

Amikor mindketten bedugtuk fejünket a motorháztető alá, megkönnyebbülten vettem észre, hogy csak a légszűrő nincs a helyén.

– Sikerült megegyeztetek a helybeliekkel? – bár az ügyeletes tiszt felénk sem nézett, Kefe még jobban visszafogta a hangját: – Lépnünk kell, mert a srácok tűkön ülnek. Mi a dörgés?

– A hivatásos bányászok készek mellénk állni, de először le kell fegyvereznünk a tisztjeinket.

– De hogyan? Megegyeztetek valamelyik tervben?

– Vigyél át a mecsekalji kiképzőtáborba. Az egyik unokaöcsém sorkatona lett, amikor minket idehoztak lapátosnak. Egy ávós tiszt szerint, aki együttműködik az itteniekkel, ők már tegnapelőtt átvették a hatalmat. Ha átviszel a táborukba, biztosan segítenek: két teherautónyi fegyveres katona láttán a tisztjeink úgy beszárnak...

– Melyik tiszt megy le a bányába délután? – kérdezte Kefe.

– Szűrös és Lakos.

– Lakos nyilván az egységgel masírozik le. Mielőtt leviszem Szűröst, kikötöm a fékvezetéket: hadd szarja össze magát. Aztán elkezdem szidalmazni ezt a jenki roncsot. – Kefe bocsánatkérően fúj le pár porszemet a hűtőről. – Erre mindenképp a fajtalansággal fenyeget majd, ha fék nélkül megyek érte a sikta végén.

– Na és? Hogy segít ez minket?

– Álldogálj a siktaterem előtt, amikor odaérek Szűrőssel. Meggyőzőm, hogy kell néhány alkatrész Pécsről, meg valaki, aki segít beszerelni. Várj ott, és viselkedj természetesen!

Kefe jónak ígérkező terve és önbizalma megnyugtatót annyira, hogy pár órára lefeküdjek. Fejemre húztam a durva pokrócot, de alig hunytam le a szemem, már félálomban is képsorok jelentek meg előttem: elérkezett a cselekvés pillanata! Órákon belül a barikádon leszünk, amire évek óta vártam, gondosan rejteget-

* Részlet a szerző Trianon trilógiájának a könyvhétre megjelenő harmadik, *Az örökség* című kötetéből.

ve nagyapám pisztolyát, egyetlen örökségemet. Csak arra nem gondoltam soha, hogy pisztoly helyett davajgítár lesz a kezemben – még ha üresen is.

Mennyivel szívesebben lennék Pesten! Fel kell jutnunk mielőbb, de előtte smasszer-tisztjeinket és az ávosokat kell leszerelnünk, semlegesítenünk.

Félálomban megjelentek az Ítéletnap festményekről, metszetekről jól ismert, félelmetes képei: tisztjeinket láttam, amint egymás után rognak le a földre, majd újra megjelennek szakadozott halotti leplekben, s fölöttük a Bíró hangja mennydörög: „Mutassatok gyilkosotokra!” A vézna, csontszürke karok felém nyúlnak, a sötét szemgödrök rám szegeződnek, a lefoszlott húsú ujjak rám mutatnak. Azután a megnyílt sírkövek alól számtalan ismeretlen alak kúszik felém.

– Ezeket a lelkeket nem ismerem, Uram! Az ő vérük nem szállhatott rám! – védekezem kétségbeesetten sokaságuk láttán.

– Azok a lelkek ők, akik fellázadtak a forradalmad vívmányai ellen... és hősi halált haltak – hallom az isteni szótatot.

– Rosszul vagy, Tibor? – hajtotta vissza egy barakktársam a pokrócot a fejemről. – Majd szétráztad az ágyat, úgy reszkettél.

– Hát nincs valami meleg ebben az istenverte barakkban. Tedd rám a pokrócot, aztán hagyj aludni délig! Talán van még félórám.

*

A kantinban elkerültem azokat a barátaimat, akiket hajcsárjaink mindig szemmel tartottak. Aztán siettem a kapuhoz: megkönnyebbülésemre Vass volt ott, aki tudta, hogy gyakran a többiek előtt kell lemennem az izapolókhoz. Az őrház ajtófélfájának dőlve unottan intett, hogy mehetek is tovább.

Sietve értem az üresen kongó siktaterembe, ahol hamarosan százzszámra várnak majd beosztásukra a hivatásos bányászok és mindenféle odaszegődött vagy -vezényelt szervezetek. Köztük mi, munkaszolgálatosok, akik csak az alkalmat lessük, hogy megszabaduljunk hajcsárjainktól, és feljuthassunk Pestre: az igazi barrikádokra.

– Minden rendbe? – jött a lámpakiadó pulthoz Tóni, az akkumulátorsavtól bűzlő töltőterem császára.

– Igen, remélem Kefe Ferinek sikerül átvinnie...

– Ha nem tudsz vele menni, Krajcár István felvesz az első mérföldkőnél. Csak öltözz civilbe. Hozott mindent, még cipőt is. Ott van a zuhanyteremben. A törülközők mögött.

– Ha sikerül, inkább Ferivel megyek. Őt jól ismerik a táborban, és az amerikai dzsipet bizonyára szívesebben fogadják, mint egy fekete Pobjedát. Mindenesetre köszönöm – vettem búcsút Tónitól, akinek a „minden rendbe” szavajárása a szokásosnál aggodalmasabbra sikerült.

Kiültem az épület elé, hogy megigazítsam a kapcámat. Ez jó ürügynek mutatkozott, hogy ott várjak Kefére, aki perceken belül meg is érkezett. Szűrös nélkül! Kefe lebukott, vert ki a verejték. Őt még inkább: veszettül ráncigálta a sebváltót,

amint az első kereke felugrott a járdára, azután rükvercben nekifarolt a kapufél-fának.

– Vedd már fel a csizmádat! – szolt rám idegesen. – Majdnem kivaszt egy vonat. Nem kellett volna teljesen kikötnöm azt a kibaszott féket! A kurva anyját annak a gyáva féreg Szűrösnek: kiugrott a kocsiból. De minden rendben lesz, ha csak nincs annyira beszarva, hogy el se tudja dadogni a szidalmait. Csak viselkedj... – szakadt bele Kefébe a szóáradat, amint meghallottuk Szűrös szitkozódását:

– Te ku-ku-kurva orgyil-gyil-kos. Szedd rendbe estére ezt a kibaszott dzsipepe-pedet, ha nem akarod, hogy szé-szé-szétrúgjam a se-se-se-valagodat! Vagy itt tartalak még há-há-három évre, lent a pokolban. Ott aztán túrhatod a szenet, míg beledöglesz!

– Nem tudok mit csinálni alkatrész nélkül, százados elvtárs. Azt meg csak Pécsen ka-ka-kapok, ha szerencsém van – pofátlankodott Kefe.

– Nem érdekel, hol a pokolba ka-ka-ka-veszed, van rá nyolc órád!

– Azt sem tudom, mire van szükség, amíg le nem szerelem a kerekeket... Egyedül nem megyek semmire.

Szűrös már észrevette, hogy éppen ott üldögélek, és úgy teszek, mintha nem volna semmi közöm az üggyhez. Rám ordított:

– Hé, Molnár, te meg mit ke-keresel itt?! Délutános vagy, istenverése? – Amikor tagadólag megráztam a fejem, szinte emberi hangon folytatta: – Akkor elmész ezzel a ga-gazfickóval, és segítesz neki rendbe szedni azt az átkozott féket! – Annyira magához tért, hogy alig dadogott.

– Nincsen kimenőm, százados elvtárs – próbáltam leplezni elégedettségemet.

– Ha azt mondtam, mész, akkor vele mész! Nesze, itt egy kimenő, töltsd ki! Te me-me-meg – jött rá megint a dadogás, amint kezdte elsorolni, mi minden válogatott fajtalanságban részesíti Feketét, ha a kocsi nem lesz rendben a sikta végére. Csak miután berekedt, tért be a rendészetre, ahol állítólag mindig bevágott pár kupicával, hogy összeszedje a bátorságát, mielőtt leszállna a bányába.

– És mi hogy jutunk át a hegyeken fék nélkül? – kérdeztem Kefét. Igyekeztem, hogy úgy hangozzék, mintha nem volnék annyira betojva, mint Szűrös.

– Ne játszd már meg a barmot! Visszakötöm, amint kikerülünk innen.

A sarkon túl pár mozdulattal vissza is kötötte, és próbaképpen akkorát fékezett, hogy majdnem átrepültem a szélvédőn.

*

Hamarosan a Mecseken át kanyargó országúton hajtottunk. Még a gyenge őszi napfényben is ragyogtak a hegycúcsok. Két éve nem tárult elém ilyen gyönyörű látvány, miközben a barakkokban fennkölt közhelyekkel traktáltuk egymást az olyannyira hiányolt szabadságról. Eufóriámat hiába próbáltam volna Kefével megértetni: ő tisztjeink sofőrjeként hetente megtette ezt az utat, és talán észre

sem vette az élénk táruló csodálatos, hegyekkel körülhatárolt tájat. Aggódva fordult felém:

– Amikor a pécsiek segítségét említetted, nem éreztem, hogy olyan magabiztos volnál, amilyen lenni szoktál. Lehet, hogy nem sikerült átvenniük a hatalmat? Nem lesznek fegyvereink?

– Unokaöcsém valóban a tábor forradalmi bizottságának elnöke. Ezt megbízható forrástól tudom: bányamérnök barátom barátjától. Ő is mérnökember, de ávós tiszt volt, vagy még mindig az. Ott volt éjjel ő is a bányában, amikor a helybeliekkel és a börtöntábor képviselőivel egyeztettem a terveinket. Azt állítja, géppisztolyaik vannak bőven, hiszen ők rendes fegyveres kiképzést kaptak. És a gyakorlatok után talán sikerült elspájolniuk pár töltenyt, de lehet, hogy egy darabjuk sincs.

Kefe döbbenten nézett rám.

– Ne izgulj, a tiszteknek nem kell tudniuk, hogy nem mindenkinek jut legalább egy golyó, vagy hogy üres fegyvereket fogunk rájuk – próbáltam megnyugtatni barátomat. Addigra azonban már nem figyelt rám: szemét le sem vette a viszapillantó tükörről, csak egyre gyorsított, és görcsösen markolta a kormányt.

– Az Isten szerelmére, Kefe, inkább érijünk oda pár perccel később, ha már évekig vártunk erre a... – bennem szakadt a szó, amikor egy kanyarban alig bírta a dzsipet az úton megtartani.

– Nem akartalak idegesíteni – szabadkozott –, de nem tudom lerázni! – Kefe még mindig a tükörbe nézett, ezért hátrafordultam. Elállt a szívverésem, amikor megpillantottam egy fekete Pobjedát! Csak amikor eszembe jutott Tóni üzenete Krajcártól, nyugodtam meg annyira, hogy szóhoz jussak:

– Az az ávós követ, akit említettem. Ő akart elvinni a táborba, ha neked nem sikerülne. Hagyd, hogy megelőzzön, ha annyira idegesít.

– Még csak az hiányozna, hogy ávós Pobjedával juss be a táborba! – lassított Kefe, de hiába: Krajcár mögöttünk maradt.

– Állj meg, Kefe! Adj egy tollat, hogy kitölthessem ezt a hülye kimenőt. Biztos, ami biztos.

Kefe lehúzódott az útról, és megállt. A Pobjeda lépésben haladt el mellettünk. Krajcár egyedül ült benne, ahogy reméltem. Amikor kérdő tekintetére rábiccenttem, valamelyest felgyorsított.

Csak ekkor vettük észre a motorháztető alól elötörő gőzt.

– Ne izgulj – vett elő Kefe az ülése mögül egy kannát –, csak várunk kell pár percet, mielőtt kinyitom a hűtőt.

Az elem táruló völgyben a patakmenti kis házakból füst szállt a hegyek felé: ebédre várják haza a reggeli siktáról férjüket az asszonyok. A táj békét és boldogságot ígért.

Nekem is?

Itt a völgyben mire volna szükségem? Könyvekre, papírra és tollra!

Hat-nyolc hónapja lehettem a bányában, amikor sikerült meggyőzőnöm magam, hogy kibírom a három évet: ép testben ép lélekkel szerelek le. Majd felde-rengett bennem: talán lesz életem a munkaszolgálat után is. De nem mertem nagyokat álmodni, mert akkor, ötvenöt tavaszán a rendszer bukása merészebb álmoknak tűnt, mint másfél évvel korábban, amikor moszkvai védőszentjének halála után Rákosit félreállították. Véget ért a kitelepítés meg a lágerek, és kicsit mindannyian fellélegeztünk. Aztán visszatért Rákosi, és én már nem mertem arról ábrándozni, hogy miután leszerelek, visszakerülhetek Budára, hiszen oda a kitelepítést követően sem engedtek vissza.

Olykor megfordult a fejemben, hogy a munkaszolgálat állítólagos három éve után is maradhatnék bányásznak. Itt talán békén hagynak az átkozott bolsik. A kitelepítésben kitanultam a kőművességet, ugyanígy éppen vājár is lehetnék. Erre több helybeli is biztatott, akik mindig szívesen láttak a brigádjukban. Talán kapnék egy picike, kiskertes bányászházat, ahol olvashatnék, írhatnék...

Ahogy elnéztem a völgyben sorakozó házikókat, beleképzeltem magam az egyikbe. Nem is egyedül: hónapok óta először jutott eszembe Ica.

Széles fronton ment a fejtés. Népes, talán tizenhat fős brigádban dolgoztunk. A sikta vége felé az egyik csúszdás megsérült, a csillések közül engem küldtek fel a fejtésbe a helyére. Amikor először pillantottam meg Icat, tetőtől talpig fekete volt, csak a haját szorosan összefogó fejkendő mintájából tűnt ki valami vörös a szénpor alól. Szerecsen hercegnőnek neveztem magamban, mert tartásában tekintetében volt valami kihívó méltóság.

Mint később kiderült, tudta, hogy muszos vagyok. Lehet, hogy azt olvastam ki a szeméből, amit a kitelepítésben a parasztlányokéból már megtanultam: ezt nézd meg! Ilyet nem kapsz a budai úrilányoktól!

Lámpám fényében a szeme fehérje szinte kísértetiesen villant ki szénfekete képéből... Nem kellett magát, de állta a tekintetemet.

Eltartott egy ideig, hogy rájőjjek, miért látszik másnak, mint a többi, bányában dolgozó nő, akiket magamban jobbára zebra-kancáknak neveztem, mivel a veríték csíkokat mosott szénporos, napvilágot alig látott, hófehér bőrükre. Ica jobban bírta a fulladt hőséget: éppen csak annyira izzadt, hogy a szénpor a testére tapadjon, de annyira már nem, hogy csíkokat mosson rajta. Az ágyékát takaró és hozzátapadó körülkötőféle – rövidre vágott vagy foszlott félkombiné lehetett – alig rejtette formás vénuszdombját. Csak még ígéretesebbé tette. Mellbimbói fel-felé mutattak, amikor két kezét tarkóján összekulcsolva éppen kihúzta magát, ott, ahol a még be nem roskadt ácsolat megengedte. Pedig magas termetű volt, vagy talán csak formás karcsúsága miatt tűnt annak.

Akkor nem szóltunk egymáshoz, mert fedetlen ágyékom bizsergése arra kényszerített, hogy elforduljak, de még elkaptam tekintetemmel, hogy megértőn vagy csak értőn, elmosolyodott.

Másnap, amikor nekivetkőztünk, a blúzt magán hagyta, amíg csak bírta. Én meg a majdnem térdig érő, de gombtalan sliccű, durva szövésű kincstári alsógatyát, amelynek a behúzópántja alatt felgyülemelő szénpor olykor vörösre marta a derekamat.

Ez a kölcsönös szemérem csak pár napig nehezítette számunkra, hogy elviseljük a hőséget. Őszinte öröömre, hiszen a műszak elején még vakító fehér testét is igazán élvezet volt látni. A „titkon-bigamista” álma ez a lány, gondoltam: egy csinos fehér és egy pompás fekete egy személyben, törvénysértés nélkül...

Pár nap múlva, a sikta vége előtt leállt a termelés beácsolásra. Percek alatt betakarítottuk a rázócsúszdáról lehullott szenet, és öltözködés előtt kicsit még megpihentünk, lehültünk. Akkor mondtam el neki, hogy amikor először megláttam, szerencsen hercegnőnek neveztem magamban. Nem szólt semmit, csak tágra nyitott szemét forgatva, ajkait úgy göngyölítette le és föl, hogy valóban szerencsésnek tündek. Orrcimpáit kitágította, mintha nagyon finomat szagolna. Félkombinéja derekát kétoldalt felgöngyölítette, hogy még körülkötősebb legyen, majd kezét a feje fölé emelve – már amennyire az ácsolat engedte – hastáncszerű, érzéki lejtésbe kezdett valami képzelt tamtamra. Szerencsére a többiek még biztosították a fejtést, így csak engem őrzített meg.

Káprázatosan, ígéretesen kacérkodott. Azután, a következő napokban ahányszor ránéztem, elnevettem magam, mert mindig új grimaszokat talált ki.

Ábrándozásaimban főszerephez jutott, melyek képállománya többnyire a Káma Szutrára szorítkozott.

Egyik műszak elején nem indulhatott be a termelés, mert a csillések nem kaptak üresek. Leültünk egymással szemben, de nem játszotta meg a szerencsent. Nem is tehetta, hiszen még fehér volt, akár a szűz hó. Ehelyett megkérdezte, olvastam-e Cronin könyveit. Csodálkozva bölintottam, s szinte bocsánatkérően jegyezte meg: tudja, hogy nem a világirodalom legjobb regényei, de neki a kedvenc olvasmányai közé tartoznak, meg egy másik angol írónak, akinek nem jut eszébe a neve, a *Hova lettél, drága völgyünk* című könyve, amelyet ugyancsak háromszor olvasott el.

Így került szóba, hogy most azért mennyivel jobb a bányászok élete.

– Ahhoz képest talán igen – jegyeztem meg.

Karomat gyengéden megérintve mondta:

– Itt raboskodni maga a pokol lehet.

Mire én: – Azért nem egészen vagyunk rabok.

– A rendszer rabjai vagytok – felelte.

Ha nem kéne itt dolgoznia, mihez kezdene – kérdeztem erre én. Értetlenül nézett a szemembe: de hiszen ő szabad, mint a madár, jószántából dolgozik a bányában. Egyetemi előkészítőre akarták küldeni, de tanulni otthon is tanulhat. Rengeteg könyv van a bányászegylet könyvtárában, neki ez elég élete végéig. S ha majd jönnek a gyerekek, úgysem lesz sok ideje olvasni.

És honnan lesznek a gyerekek? Van valakije? Udvarlója? Vőlegénye? – kérdeztem, de csak vonogatta a vállát: – Találok én magamhoz való embert, ha eljön az ideje – nézett rám, úgy, hogy fel sem kellett tennem a kérdést: esetleg magához valónak találna-e. Elmondta, hogy már előjegyeztette magát a kertsoron épülő kis házak egyikére, van elég kezdőpénze a takarékbán beugróra, de ameddig nincs párja, így, egymagában nem kaphatja meg álmai házát a kis kerttel. Addig is jól megvan a szüleivel és a húgával, aki még iskolába jár.

Akkori fantáziavilágomban kicsinek képzeltem Ica álomházát, de mi jól elvoltunk benne. Magamat többnyire az íróasztalnál láttam, őt az ablaknál, olvasott, vagy épp a gőzölgő levest tette az asztalra. Igazi, békés vasárnapi jelenet volt, de azon kaptam magam, hogy mindketten meztelenek vagyunk. Igaz, sosem láttam rendes ruhában, vasárnapiban még annyira sem, de ahogy képzeletem mindig képes volt levetkőztetni bárkit, miért is ne öltöztethetné fel? Aztán már meg sem próbáltam, miután gyermekeink születtek: két imádnivaló szerezcsen leányka. Mi másra volna szükségem, mint papírra és tollra?

– Gyere, Tibi, mehetünk – hallottam Kefe hangját, valahonnan nagyon mesziről...

Jézus megkísértése jutott az eszembe: Távozz tőlem, Sátán – mondtam magamban, miközben beszálltam a dzsipbe –, mert hiszen hamis az ígélet: tollat nem adnának.

Marad a kard...

